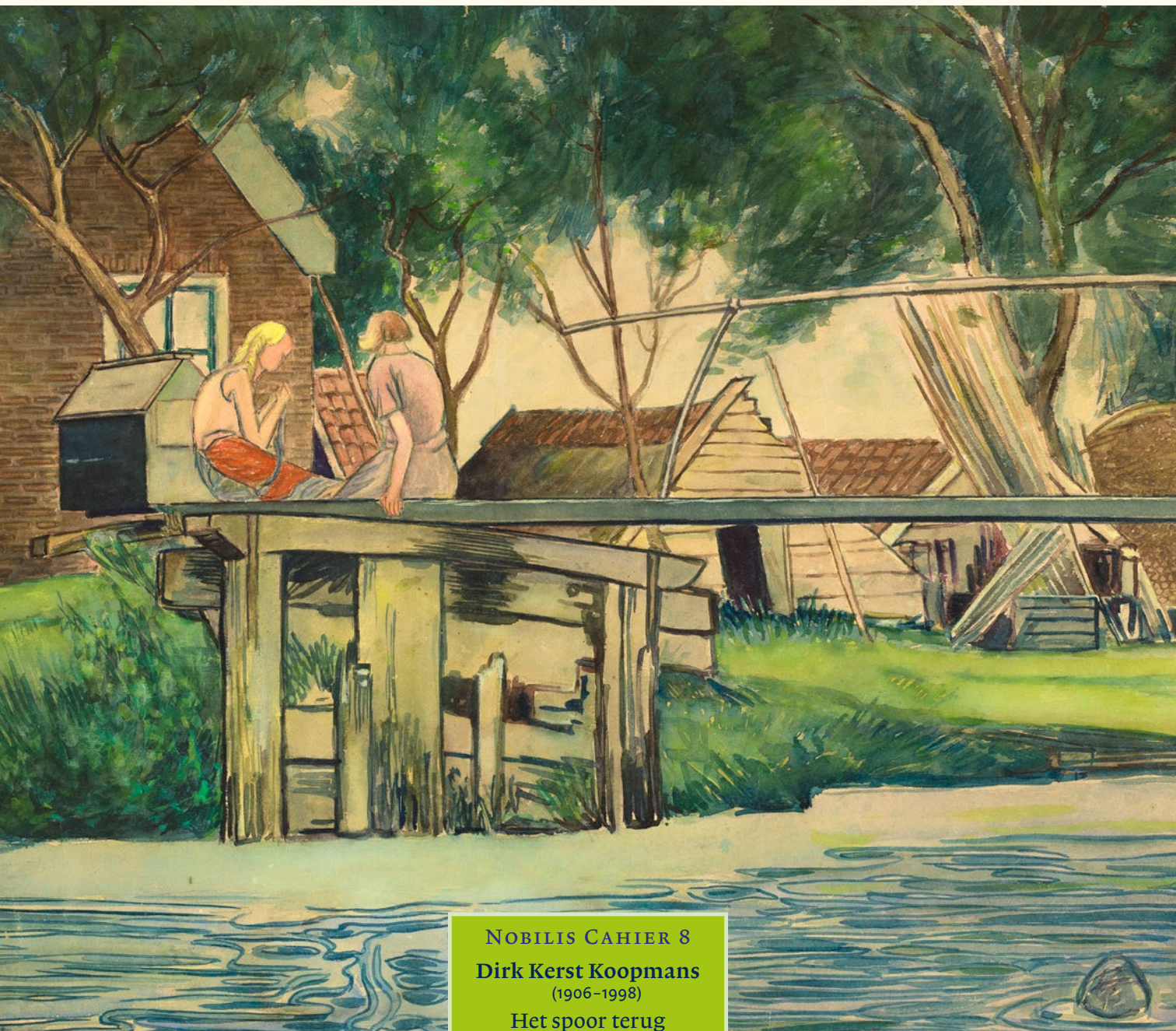

NOBILIS CAHIER 8
Dirk Kerst Koopmans
(1906–1998)
Het spoor terug

Kinderen te gast in de tente van Dirk Kerst Koopmans aan De Scheene, aquarel, z.j., 329 x 473 mm.

TEN GELEIDE

NOBILIS CAHIER 8
Dirk Kerst Koopmans
(1906–1998)

De uitgave van Nobilis Cahier 8 *Dirk Kerst Koopmans (1906–1998) Het spoor terug* markeert het overbrengen van de ateliernalatenschap van de kunstenaar van zijn huis in Balk naar het centrum voor prentkunst van de Stichting Nobilis in Fochteloo. De collectie is en blijft eigendom van de Dirk Kerst Koopmans Stichting, maar het beheer wordt voortaan door het genoemde centrum uitgevoerd.

De verhuizing zal wel een jaar in beslag nemen. Het gaat in eerste aanleg in hoofdzaak om werken op papier, maar ook om veel documenten en om de originele blokken waarin Dirk Kerst Koopmans zijn houtgravures maakte. Blokken, die hij stelselmatig in het Stellingwerfs zijn ‘hooities’ noemde.

U kunt zich wellicht geen voorstelling maken van deze verhuizing van duizenden items. Dirk Kerst Koopmans en schrijver dezes hebben in ieder geval één ding gemeen: iets weg kunnen gooien staat niet in ons woordenboekje. Elk schetsje, elk briefje, elk krantenberichtje, elk snippertje van DKK is bewaard gebleven en zij zullen later een rijke bron blijken te zijn voor hen die leven en werk van deze bijzondere kunstenaar nader gaan onderzoeken. Deze uitgave wil u slechts kennis laten maken met de werken op papier. Het is een introductie, meer niet. Negentig goed gevulde dozen zijn in juli 2016 al onder dak in Fochteloo. Het werk uit negentig dozen past niet in een Nobilis Cahier van zestig pagina's, dat begrijpt u.

Dit cahier neemt u mee naar de tijd dat hij in Zuid-Amerika woonde en werkte en later toen hij aan het kleine stroompje De Scheene twee tenten (kleine arbeiderswoningen) kocht. In de ene tente woonde hij en in de andere tente had hij zijn atelier en veenderijmuseum. In 1943 vertrok hij samen met zijn eerste vrouw Wieneke Beun naar Oudemirdum in Gaasterland, waar hij in 1998 in zijn latere huis in Balk stierf. Hij werd op het kleine kerkhof bij de klokkenstoel van Spanga in Weststellingwerf midden tussen de weilanden begraven naast zijn eerste vrouw. Zo belangrijk was zijn geboortegrond voor hem. Hij volgde het spoor terug.

Het bijzondere van dit cahier is dat voor het eerst werk dat hij in Zuid-Amerika (1928–1932) maakte in kleur wordt afgebeeld. Er is veel geschreven en gepubliceerd over Dirk Kerst Koopmans. Toch zou het goed zijn als er in de toekomst nog eens uitvoerig onderzoek zou worden gedaan naar zijn leven en werk in Zuid-Amerika, waar eigenlijk ook de wortels liggen voor zijn abstracte werk. Dat latere werk dat hem overigens steeds dierbaarder werd, zo vertelde mij onlangs Aukje Koopmans-de Vries, die van 1998 tot heden het werk van haar man zorgvuldig beheerde in hun huis in Balk.

Er is ook een pijnlijk punt. Het huis in Balk was en is Dirk Kerst Koopmans. Eigen muurschilderingen, boeken, eindeloos veel boeken, overal werk van DKK aan de wanden, het volle atelier waar al zijn werk in mappen was opgetast. Het huis ademt Dirk Kerst Koopmans. Van Swinderenstraat 19 is Dirk Kerst Koopmans. Het huis hangt vol herinneringen. In 1978 sloten Dirk en ik vriendschap voor het leven. Zijn

werk werd voor mij steeds mooier en waardevoller door de verhalen die hij erover vertelde als ik bij hem op bezoek kwam.

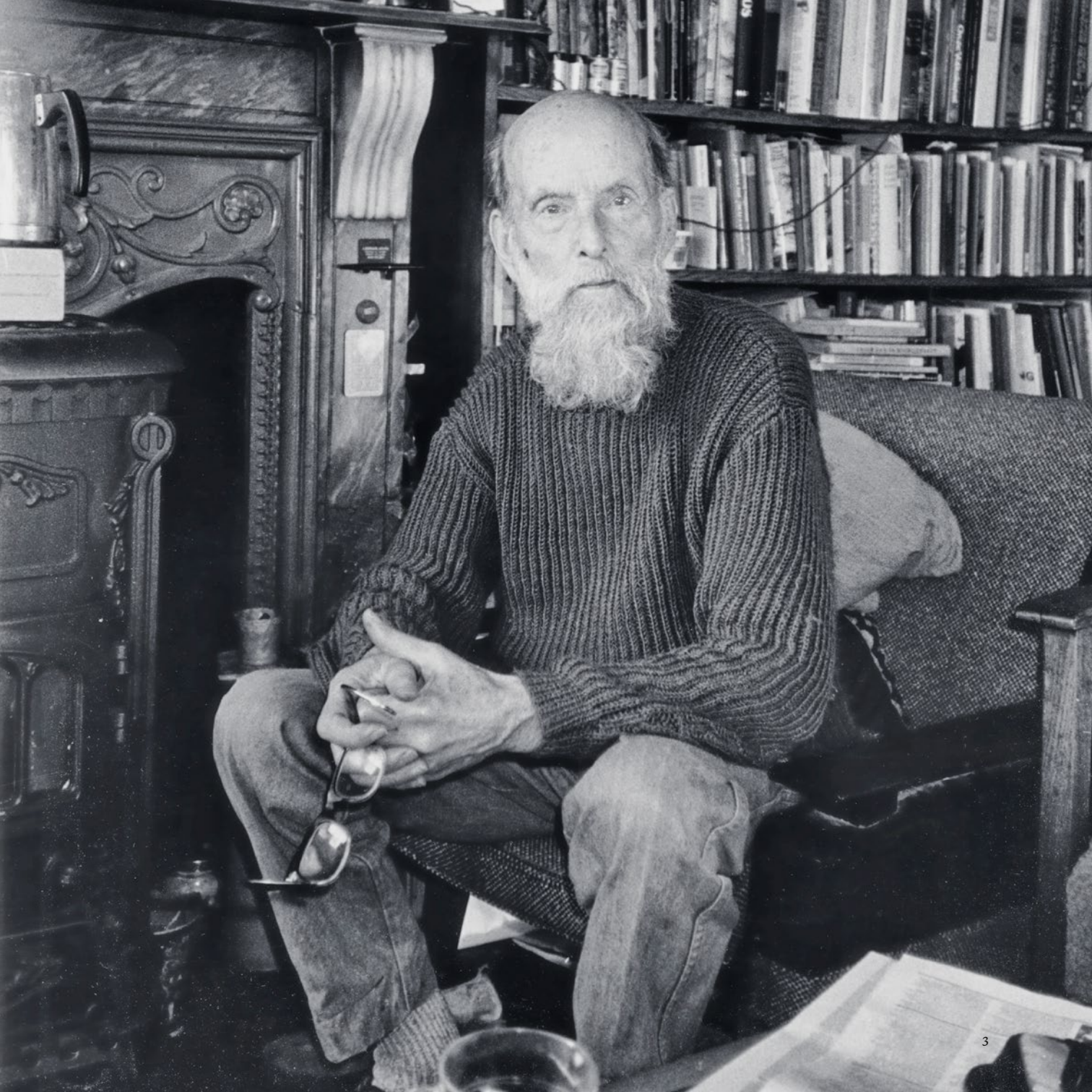
Ik moet bekennen dat het me veel moeite kostte en kost om die ban te doorbreken door alle werken op papier, alle brieven, documenten, foto's, en de houtgravure-blokken weg te halen uit zijn huis en over te brengen naar ons centrum. Eigenlijk hoort alles in Balk in dat huis, maar het kon niet langer. Er moest een oplossing gevonden worden. De pijn is er niet minder om. Toch besloot ik dat ik dat verhuizen helemaal in mijn eentje zou moeten doen en op mijn eigen manier. Rustig en regelmatig op maandagmiddag op bezoek gaan bij Aukje. Samen praten en samen kijken naar wat er mee kon naar Fochteloo. Aukje is niet alleen een lieve maar ook wijze vrouw, die immer van grote betekenis was en is voor het behoud en een goede toekomst van het werk van haar man. Haar inzicht en moed om los te laten en vertrouwen te geven verdienen mijn hartelijk dank en mijn diepste respect. En Dirk, Dirk volgde het spoor terug tot de cirkel gesloten was.

Nu staan we aan de vooravond van nieuwe tentoonstellingen van het werk van één van de bekendste Stellingwerper kunstenaars. Het startschot werd op 16 juli 2016 gegeven door De Kijkzaal in Wolvega met een fraaie zomertentoonstelling van het werk van DKK en waar tijdens de opening dit Nobilis Cahier werd gepresenteerd.

Dank is de Stichting Nobilis verschuldigd aan het bestuur van de Dirk Kerst Koopmans Stichting, dat vertrouwen heeft in ons toekomstig beheer. Hartelijke dank is er ook voor het Coöperatiefonds van de Rabobank Heerenveen-Zuidoost Friesland en voor de gemeente Weststellingwerf, die eenmalig geld beschikbaar stelden voor materialen voor het beheer van de Dirk Kerst Koopmans-collectie in Fochteloo. Deze publicatie wordt ook mede mogelijk gemaakt door bijdragen van hen, maar ook door bijdragen van Gifted Art Rotterdam, P.W. Janssen's Friesche Stichting, Stichting Bercoop Fonds, Johan Veenstra Stichting, Prins Bernhard Cultuurfonds en Woudsend Anno 1816. De uitgave wordt ook mogelijk gemaakt door de verspreiding van dit cahier aan de leden van Exlibriswereld, Nederlandse vereniging voor exlibris en andere kleingrafiek. Vanaf de oprichting van de Wereldbibliotheek Vereniging in 1925 was Dirk Kerst Koopmans lid en spoedig na de oprichting van de Exlibriskring van de WBV in 1946 werd hij daarvan ook lid.

Het was Dirk Kerst Koopmans, die Peter Lazarov en mij op 9 januari 1991 tijdens ons bezoek aan hem, ons met klem adviseerde contact te zoeken met Exlibriswereld. Het werd een begin van een spannend avontuur in prentenland. Een avontuur dat wellicht nog niet ten einde is, maar wel resulteerde in het stichten van een centrum voor prentkunst in Fochteloo, waar nu na 25 jaar het werk van Dirk Kerst Koopmans en Peter Lazarov verenigd is.

*Pieter Jonker, namens de Stichting Nobilis,
centrum voor prentkunst in Fochteloo*

Jong in de Westhoek

Dirk Kerst Koopmans werd geboren op 7 oktober 1906 op de Oordplaats aan de rivier De Tjonger tegenover de buurtschap Zeuvenhuzen (ook wel de Zeuvenbuurt genoemd) onder Oldelamer in de gemeente Weststellingwerf in het zuiden van Friesland. Zijn vader Kerst Koopmans kwam van het Friese Spannum, terwijl moeder Jantje Oosten een geboren en getogen Stellingwerfse was. Het Stellingwerfs was zijn eerste taal. Later zou Dirk altijd zijn vaders naam als tweede voornaam gebruiken. DKK werd zijn 'handelsmerk'. Het gezin Koopmans telde drie kinderen: naast Dirk broer Roelof en zus Ger. Ger en Dirk waren hun leven lang erg op elkaar gesteld. Vader was boer. De grootvader van Dirk (van moeders kant) was in de Grote Veenpolder, zoals de Westhoek van Weststellingwerf te boek staat, een bekende persoonlijkheid en zijn grootvader genoot aanzien.

Dirk ging in Spanga en Scherpenzeel naar school. Als kind tekende hij al graag, vaak op papiertjes van de poeiers uit de apotheek. Zomers, als de stalmuren gewit waren, maakte hij daarop met conté tekeningen. En als 's winters de koeien op stal stonden, dan had hij op de koezolder een eigen plek. Het tekenonderwijs op school was traditioneel: tekenen naar voorbeelden. Meester Warmolts, de herontdekker van de vuurvinder, zal de jonge Dirk de liefde voor de natuur bijgebracht hebben. Verder was Warmolts geen groot pedagoog.

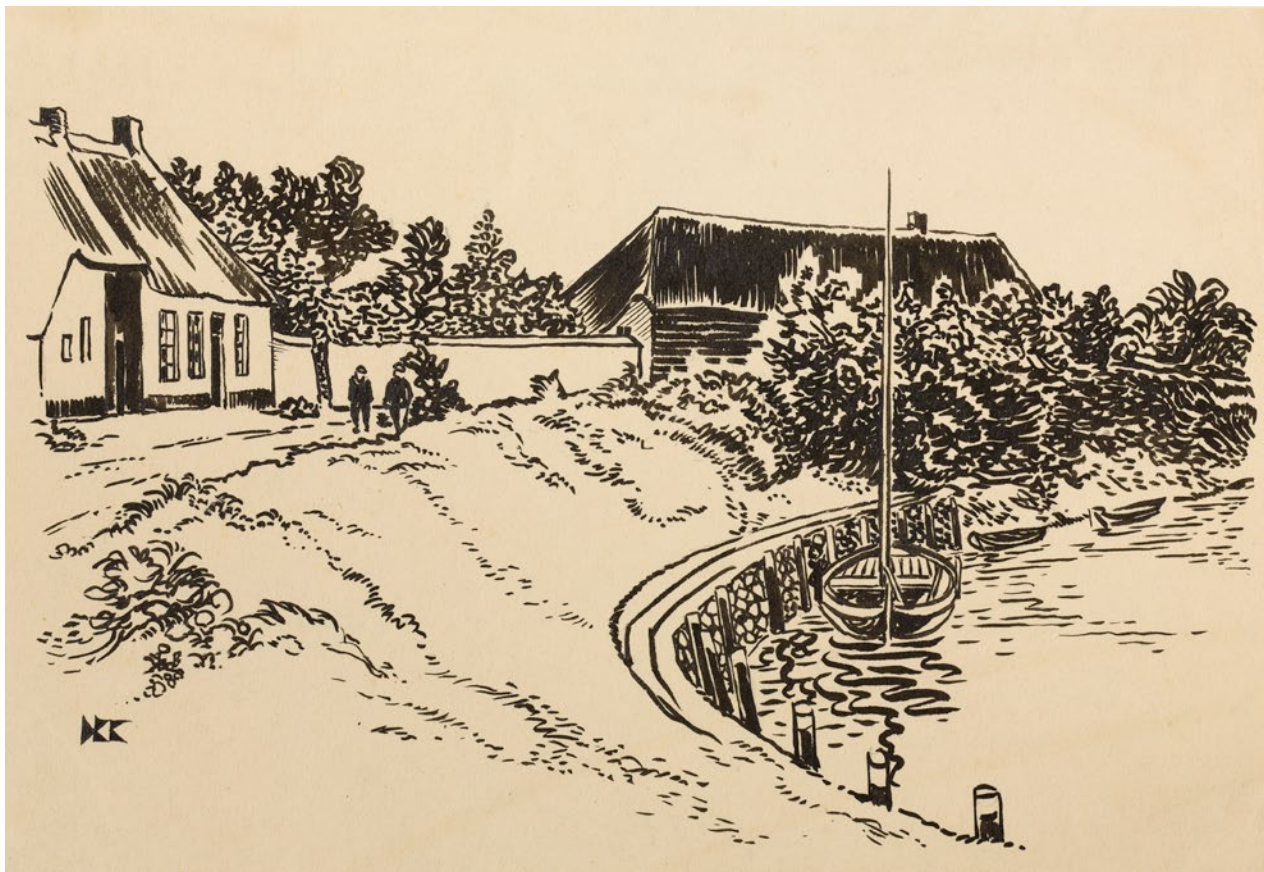
Twee neven van moederszijde waren interessant voor de jonge Dirk: vegetariër Cornelis Gabes Gouma (1882–1926), die contacten onderhield met Jan Mankes en Hendrik Harms Snijder (1868–1946), die in de kolonie Walden van Frederik van Eeden had gewerkt. Cornelis Gabes Gouma heeft zeker als identiteitsfiguur gediend, als het gaat om het vegetarisme. Door te ingespannen studie was Gouma overspannen geraakt. Door toedoen van de bekende Friese vegetariër D. de Clercq kwam Gouma op het vegetarisch sanatorium 'Monte Verita' te Ascona in Zwitserland terecht. Hij verbleef tien jaar in het buitenland. Hij trok vanaf 1905 als een soort na-

Hendrik Donker aan het voetpad, *pentekening*, 1918, 170 x 115 mm.

tuurapostel door Italië en Frankrijk en preekte een vegetarische leefwijze. Na 1913 zette hij dit werk in Nederland voort. Hij voorzag in zijn onderhoud door verkoop van prentbriefkaarten en brochures over het vegetarisme.

De tweede neef is Hendrik Harms Snijder: hij was een gezeten boer in de Grote Veenpolder, die dus een tijdlang in de kolonie Walden van Frederik van Eeden (1860-1932) had gewerkt. De kolonie Walden hield negen jaar stand (1898-1907). Van Eeden was de bekendste schrijver van de Tachtigers en arts en psychiater van beroep. Bekend was ook zijn idealisme op het terrein van de maatschappij-hervorming. Hendrik Harms Snijder heeft talloze publicaties op zijn naam staan over de geschiedenis van de Grote Veenpolder. Er is ook een verslag gepubliceerd van zijn hand over zijn reis door Zwitserland en Italië rond 1900. Dirk Kerst Koopmans was geheelonthouder, maar moeders neef Hendrik lustte te graag 'een slokkien'. En dat kwam zijn boerderij niet ten goede.

Neandertal, pentekening, gemaakt op 1 mei 1928, 375 x 530 mm.
In 1922 bezocht hij met Molleurus Couperus Neandertal.